

Broj: P-12/16

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 10-02-2016			
Organizaciona jedinica	Radni broj	Broj priloge	
01-02	03-12	-501/16	

SPECIJALNI IZVJEŠTAJ

PRISTUPAČNOST RADNIH PROSTORA ZAKONODAVNIH TIJELA U BOSNI I HERCEGOVINI OSOBAMA SA INVALIDITETOM

Januar 2016. godine

I UVOD

1. Osnov za izradu Specijalnog izvještaja

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, u skladu s odredbom člana 2 stav 3 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unapređenja prava osoba sa invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom² odlučili da sprovedu istragu o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupštine kantona.

Bosna i Hercegovina je decembra 2009. godine ratifikovala Konvenciju UN o pravima osoba sa invaliditetom čime je pokazala opredjeljenje za puno priznavanje prava, potreba i mogućnosti osoba sa invaliditetom. Uz obavezu usklađivanja vlastitog zakonodavstva sa međunarodnim standardima koje je ratifikacijom navedene Konvencije prihvatila, Bosna i Hercegovina je takođe obavezna i da vodi računa o tome koliko su osobe sa invaliditetom uključene u sistem, odnosno koja su im od propisanih prava stvarno dostupna.

2. Razlog za izradu Specijalnog izvještaja

S ciljem sagledavanja stanja po ovom pitanju, Ombudsmeni su uputili dopise pobrojanim zakonodavnim organima od kojih je zatražena informacija da li su zgrade u koje su ovi organi smješteni pristupačne u arhitektonskom, ali i svakom drugom aspektu (koji podrazumijeva kretanje, boravak i primanje usluga navedenih osoba) potrebama osoba sa invaliditetom.

Prema podacima dobijenim od navedenih zakonodavnih organa, stanje je sljedeće:

1. Prema informaciji koju je Instituciji Ombudsmena Bosne i Hercegovine dostavila *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine* (akt broj: 03/8-50-19-1346/15 od 6. novembra 2015. godine), kompleks zgrada u kojima je smještena Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine opremljen je svim potrebnim pristupnim i unutrašnjim elementima za nesmetan rad i boravak osoba sa invaliditetom. Uz to, objekat posjeduje prilagođene toalete i rampu uz prostor.

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u Njujorku potpisao Konvenciju UN o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol, a Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je saglasnost na ratifikaciju Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola.

2. Prema aktu *Narodne skupštine Republike Srpske* broj: 02/2-1904/15 od 27. oktobra 2015. godine u zgradi koju koristi ovaj zakonodavni organ postoji poseban ulaz prilagođen osobama sa invaliditetom (na taj način omogućeno je prisustvovanje sjednicama i drugim aktivnostima u sali Narodne skupštine Republike Srpske). S druge strane, treba istaći "i da su urađeni pripremni radovi na postavljanju panoramskog lifta za pristup drugom i trećem spratu čija izgradnja", prema navedenom dopisu "zavisi od raspoloživog budžeta za 2016. godinu".

3. Prema aktu *Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine* broj: 02/4-02-1442/15 od 4. novembra 2015. godine "pristup zgradi u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo omogućen je bez arhitektonskih barijera, kao i kretanje u okviru zgrade sa izuzetkom ulaska u određene prostorije".

4. U aktu *Skupštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine* broj: 02.1-05-0954/15 od 27. oktobra 2015. godine konstatovano je da je "Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine smještena u prostorijama Doma kulture u Brčkom, s tim da ovaj objekat posjeduje adekvatnu rampu koja omogućava pristup osobama sa invaliditetom sjednicama skupštine koje se održavaju u prizemlju zgrade". Takođe, u navedenom aktu se navodi da ostale prostorije koje koristi ovo zakonodavno tijelo, a koje se nalaze na drugom i trećem spratu nemaju uređen prilaz ovim osobama.

5. Prema informaciji *Skupštine Tuzlanskog kantona* (akt broj: 02-02-682-2/15 od 21. oktobra 2015. godine) zgrada u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo pripada Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, i ona trenutno nema riješeno sporno pitanje. U aktu Skupštine je konstatovano i "da će se u narednom periodu, shodno finansijskim mogućnostim, preduzeti potrebne aktivnosti radi omogućavanja nesmetanog pristupa osoba sa invaliditetom sjedištu Skupštine".

6. *Skupština Zapadnohercegovačke županije* dostavila je Instituciji Ombudsmena svoje izjašnjenje u aktu broj: 01-01-9/1071/15-1 od 22. oktobra 2015. godine prema kojem su "u proračunu županije Zapadnohercegovačke za 2015. godinu osigurana sredstva za rekonstrukciju glavnog ulaza i izgradnju rampe koja će omogućiti nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom. Do danas, na prvom spratu zgrade Skupštine osiguran je bočni ulaz i postoji ured u kojem se vrši prijem osoba sa invaliditetom".

7. U aktu *Skupštine Kantona Središnja Bosna* broj 03-05-534-1/15 od 23. oktobra 2015. godine konstatovano je "da su ulaz u prostorije Skupštine i skupštinska sala u potpunosti prilagođeni potrebama osoba sa invaliditetom".

8. Prema izjašnjenju *Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona* iz akata broj: 01-49-766-1/15 od 26. oktobra 2015. godine "ulaz u Skupštinu, odnosno stručne službe Skupštine je ravan i bez stepenica". Međutim, "do kancelarija Stručne službe koje se nalaze na drugom spratu vodi usko

stepenište, koje je samim tim neuslovno za kretanje osoba sa invaliditetom. Ulaz u zgradu gdje je skupštinska sala prilagođen je osobama sa invaliditetom, s tim da se skupštinska sala nalazi na prvom spratu i ona nema prilagođen prilaz osobama sa invaliditetom".

9. *Skupština Zeničko-dobojskog kantona* u aktu broj: 01/02-35-18711-4/15 od 30. oktobra 2015. godine konstatuje "da osobe sa invaliditetom imaju pristup organima Skupštine Kantona putem liftovskih postrojenja, dok skupštinskim sjednicama koje se održavaju u sali 301 imaju ograničen pristup zbog neprilagođenosti stepeništa osobama sa invaliditetom. Omogućavanje pristupa osobama sa invaliditetom ovom dijelu objekta (II i III sprat aneksa zgrade) zahtijevalo bi značajne arhitektonske izmjene, te velika finansijska ulaganja. Vlada Zeničko-dobojskog kantona nije vlasnik objekta u kojem su smješteni organi Skupštine Kantona, nego je zakupac kancelarijskog prostora koji je u vlasništvu "RMK promet" d.d. Zenica, tako da je za sve eventualne arhitektonske promjene kao prvi korak potrebno pribaviti saglasnost vlasnika objekta".

10. Prema informaciji koju je *Skupština Unsko-sanskog kantona* dostavila Instituciji Ombudsmena (akt broj: 01/1-49-6-1076-2/15 od 3. novembra 2015. godine) "zgrada u kojoj je ona smještena ima pristup u arhitektonskom i svakom drugom smislu za potrebe osoba sa invaliditetom".

11. *Skupština Hercegbosanske županije* Tomislavgrad, u aktu broj: 01-01/1-10-2.2/15 od 9. novembra 2015. godine navodi "da postoji improvizovana rampa za ulazak u zgradu u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo, kao i prostorija za prijem osoba sa invaliditetom, dok su u nacrtu proračuna za 2016. godinu predviđena sredstva za prilagođavanje zgrade potrebama osoba sa invaliditetom".

12. Prema aktu *Skupštine Kantona Sarajevo* broj: 01-10-27759-2/15 od 10. novembra 2015. godine zgrada u kojoj je smješteno ovo zakonodavno tijelo "ima omogućen pristup osobama sa invaliditetom na recepciju i u pisarnu Kantona Sarajevo putem pokretne platforme za osobe sa invaliditetom, kao i putem lifta koji ide do prvog sprata". Istim aktom Skupštine je takođe konstatovano "da je zgrada u kojoj je smještena Skupština Kantona Sarajevo pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika".

13. *Skupština Županije Posavske* dostavila je izjašnjenje aktom broj: 01-49-6/15-98 od 1. decembra 2015. godine u kojem se navodi "da su prostorije Skupštine u prizemlju zgrade u koju se ulazi s parkinga i pristupačne su za kretanje, boravak i primanje usluga osoba sa invaliditetom".

14. U aktu *Skupštine Hercegovačko-neretvanske županije - kantona* broj: 02-04-328/15 od 11. decembra 2015. godine navedeno je da "zgrada skupštine nema prilagođen prilaz osobama sa invaliditetom". Takođe je istaknuto "da je pokrenut postupak rekonstrukcije zgrade i u okviru

projekta rekonstrukcije planirano je prilagođavanje prilaza zgradi za osobe sa invaliditetom. Početak rekonstrukcije se očekuje skoro".

II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO

Odredbom člana 5 st. 1 i 2 *Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom* propisano je: "Države strane ugovornice konstatuju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantovaće osobama sa invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu". Nadalje, odredba člana 9 ove UN Konvencije propisuje: "U cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će preduzeti odgovarajuće mjere da osobama sa invaliditetom obezbijede pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sisteme, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene, odnosno koje stoje na raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mjere, koje uključuju identifikovanje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosiće se, između ostalog, i na: (a) zgrade, puteve, prevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mjesta; (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe".

U tački 34 *Opšteg komentara na član 9 Konvencije* koji je 11. aprila 2014. godine usvojio Komitet UN za prava osoba sa invaliditetom određeno je: "Dužnost strana ugovornica da obezbijede pristup fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom trebalo bi posmatrati iz perspektive jednakosti i nediskriminacije. Uskraćivanje pristupa fizičkom okruženju, prevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom predstavlja akt diskriminacije na osnovu invaliditeta, zabranjen članom 5 Konvencije".

Revidirana *Evropska socijalna povelja*, u članu 15. određuje: "U namjeri da se obezbijedi efektivno ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na

nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obavezuju...da unaprijede njihovu punu društvenu integraciju i učešće u životu zajednice posebno takvim mjerama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu barijere sporazumijevanja i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smještaju, kulturnim aktivnostima i razonodi".

Ustav Bosne i Hercegovine³

Članom II Ustava Bosne i Hercegovine koji nosi naslov: Ljudska prava i osnovne slobode propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda...

Uživanje ovih prava osigurano je za sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Zakon o zabrani diskriminacije⁴

Zakonom se osigurava zaštita, promovisanje ljudskih prava i sloboda, stvaraju uslovi za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti i uređuje sistem zaštite od diskriminacije na osnovu rase....invaliditeta... Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih Institucija, entiteta, kantona i tijela Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, opštinske institucije i tijela te pravna lica s javnim ovlaštenjima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih lica u svim područjima života, i na socijalnu zaštitu, zaštitu porodice s djecom i zaštitu osoba sa invaliditetom.

³ Ustav Bosne i Hercegovine nije objavljen u Službenom glasniku BiH, osim Amandmana I (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/2009).

⁴ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/2009.

III MIŠLJENJE OMBUDSMENA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su početkom oktobra 2015. godine, po službenoj dužnosti, pokrenuli istragu čiji je osnovni zadatak bio da se utvrdi stepen (mogućnost) pristupa osoba sa invaliditetom zgradama u kojima su smješteni zakonodavni organi svih nivoa u Bosni i Hercegovini. Povod za navedeno postupanje bio je, između ostalog, i upitnik Specijalnog izvjestioca Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom zaprimljen u septembru 2015. godine na okolnosti učešća osoba sa invaliditetom u donošenju odluka zakonodavnih organa.

Nesporno je da se omogućavanjem pristupa radnim prostorima koje koriste zakonodavni organi osobama sa invaliditetom direktno utiče na omogućavanje slobode mišljenja i izražavanja, korištenje političkih prava, uključujući pravo glasa i prava kandidovanja na izborima, na socijalnu uključenost, a samim tim i na kreiranje pravnog (odnosno političkog) okvira kojim se definiše status osoba sa invaliditetom. Stoga, Komitet za prava osoba sa invaliditetom preporučuje da države potpisnice UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom garantuju osobama sa invaliditetom pravo da se kandiduju na izborima, da djelotvorno vrše dužnosti i da obavljaju sve javne funkcije na svim nivoima vlasti, sa razumnim prilagođavanjem i podrškom, gdje se ona želi, u ostvarivanju svoje poslovne sposobnosti.

Osobe sa invaliditetom se međunarodnim dokumentima, ali i domaćim zakonodavstvom smatraju ranjivom grupom koja je opet različitim barijerama u ponašanju i okruženju onemogućena da ostvari puno i efikasno učešće u svim sferama društvenog života, ravnopravno sa ostalim građanima. U svakom slučaju, uskraćivanje pristupa kako fizičkom okruženju, tako i informacijama, komunikacijama i uslugama, smatra se aktom diskriminacije.

Investitori, projektanti, izvođači radova i nadzorni organi su glavni akteri prilikom gradnje objekata, uz konstataciju da zaprimljene žalbe u Instituciji ombudsmena ukazuju da se nadležni organi prilikom projektovanja i izgradnje građevina (javne i privatne namjene) ne pridržavaju propisa vezanih za pristupačnost. Jer, propisi vezani za pristupačnost osoba sa invaliditetom su doneseni, njima je propisana obaveznost obezbjeđenja pristupačnosti, ali i sankcije zbog nepridržavanja, međutim, ipak se događa da se odredbe vezane za pristupačnost ne primjenjuju. Neostvarivanje pristupačnosti predstavlja povredu ustavnog prava na jednakost, a takođe predstavlja *i diskriminaciju osoba s invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta*.

Odlaganje da se problem pristupačnosti riješi u najboljem interesu osoba sa invaliditetom otežava unapređenje njihovih prava i ostvarivanje principa jednakosti, nediskriminacije i ravnopravnosti.

Nakon sprovedenog postupka istraživanja o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama zakonodavnih organa svih nivoa u Bosni i Hercegovini, Ombudsmeni zapažaju sljedeće:

Zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini imaju u vidu i u potpunosti shvataju značaj uklanjanja arhitektonskih barijera, te na ovaj način omogućavanje osobama sa invaliditetom ostvarivanja prava na ravnopravno učešće u društvenom životu, što svakako potvrđuju i blagovremeno dostavljeni odgovori na upit Institucije Ombudsmena. Iz dostavljenih izjašnjenja proizlazi da postoji i jasno izražena volja onih zakonodavnih organa koji nisu uklonili arhitektonske barijere da u budžetima za 2016. godinu predvide budžetska sredstva za ovu namjenu, te da to učine u narednoj godini (*to su Skupština Tuzlanskog kantona, Skupština Zapadno-hercegovačke županije, Skupština Hercegbosanske županije i Skupština Hercegovačko-neretvanske županije*).

Pojedine prostorije u koje su smješteni zakonodavni organi i njihove stručne službe nalaze se u spratnicama koje nemaju urađen lift, te je pristup osobama sa invaliditetom onemogućen na spratove do kojih vode stepenice. S druge strane, zavisno od načina organizovanja poslova, različito su i raspoređene stručne službe i skupštinske sale. U nekim slučajevima, pristup u zgradu u kojoj je smješteno zakonodavno tijelo je omogućen, ali unutrašnjost zgrade je neprilagođena osobama sa invaliditetom (npr. Skupština Bosansko-podrinjskog kantona). Na ovaj problem, odnosno činjenicu neprilagođenosti unutrašnjosti zgrada potrebama osoba sa invaliditetom, ukazali su predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom povodom Međunarodnog dana ljudskih prava. Naime, osobe sa invaliditetom smatraju da je na ovakav način samo prividno riješen problem pristupačnosti, jer su i dalje onemogućeni na samostalno kretanje.

Takođe, jedan od razloga postojanja arhitektonskih barijera jeste i neriješeno pitanje trajnog smještaja skupštinskih tijela (naime, zakonodavni organi Brčko distrikta i Zeničko-dobojskog kantona smješteni su u zakupljenim prostorima).

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su poseban značaj u pogledu ostvarivanja prava osoba sa invaliditetom posvetili upravo zakonodavnim organima, jer su to državni organi koji imaju zadatak donošenja zakona i drugih propisa kojima se odlučuje o pravima osoba sa invaliditetom i normativno utiče na njihov status. Posebno je značajno da zakonodavni organi preduzimaju mjere u cilju podizanja svijesti o pravima osoba sa invaliditetom svim građanima, a jedan od prvih koraka jeste nesmetan pristup. Podizanje svijesti mora započeti od zaposlenih koji imaju mogućnost da utiču, rješavaju i štite prava osoba sa invaliditetom. Ombudsmeni u potpunosti podržavaju zakonodavna tijela u opredijeljenosti da pitanje pristupačnosti urede u normativnom smislu na način da u potpunosti implementiraju opšta načela UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom. Takođe, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine očekuju da zakonodavna tijela svih nivoa u Bosni i

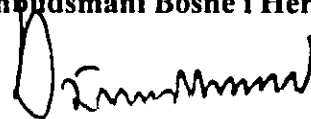
Hercegovini preduzmu aktivnosti prema izvršnoj vlasti, ali i drugim organima kako bi se pravilnim tumačenjem pozitivnih propisa odlučivalo u najboljem interesu osoba sa invaliditetom.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima i mandatom utvrđenim Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁵, kontinuirano će i u narednom periodu preduzimati mjere koje se odnose na praćenje primjene UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, posebno u odnosu na napredak organa vlasti u pogledu njihove pristupačnosti ovim osobama.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju one zakonodavne organe koji nisu svoje radne prostore uredili na način da oni budu dostupni i pristupačni osobama sa invaliditetom, prije svega u arhitektonskom pogledu, da to što prije učine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju sve zakonodavne organe da o daljem napretku u oblasti pristupačnosti osoba sa invaliditetom i uklanjanja arhitektonskih barijera obavijeste Instituciju ombudsmena.

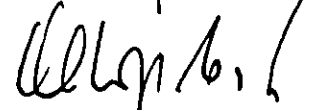
Ombudsmeni Bosne i Hercegovine:

Mr. sci. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.